

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА МІКРОРІВНІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

© 2014 ЛЕВИЦЬКА С. О., ОСАДЧА О. О.

УДК 657.446

Левицька С. О., Осадча О. О. Інформаційна складова податкового менеджменту на мікрорівні в контексті сталого національного розвитку

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку актуальність функціонування на підприємствах системи податкового менеджменту має стратегічне значення, зокрема, у питаннях інформаційного забезпечення на етапах прийняття управлінських рішень. Мета статті полягає в обґрунтуванні методичних, організаційних і практичних підходів інформаційного забезпечення нарахування та сплати податків і зборів на рівні суб'єкта господарської діяльності, а також у виявленні пріоритетних факторів формування ефективного інформаційного ресурсу податкового менеджменту. Спираючись на наукові праці, нормативно-законодавчі документи, проаналізовано вітчизняну та міжнародну практику інформаційного забезпечення розрахунків з бюджетом на рівні підприємства. Встановлено, що визнання інформаційного ресурсу податкового менеджменту в обліку та звітності реалізується шляхом оцінки його як нематеріального активу – немонетарного активу, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований. Виокремлено класифікацію інформаційних ресурсів, їх основні функції, сформовано організаційну модель інформаційного забезпечення податкового менеджменту. Розкрито методику формування облікового інформаційного ресурсу. Обґрунтовано, що при умові забезпечення розкритих у роботі критеріїв ефективності інформації, яка є основою для прийняття виважених рішень з питань розрахунків підприємства з бюджетом по обов'язкових платежах, система податкового менеджменту забезпечить надходження економічних вигод через оптимізацію виробничих ресурсів.

Ключові слова: податковий менеджмент, податкове планування, розрахунки з бюджетом, облікова система, Податковий кодекс, інформаційний ресурс.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Левицька Світлана Олексіївна – доктор економічних наук, професор, директор Інституту економіки, менеджменту і права Національного університету водного господарства та природокористування (вул. Приходька, 75, Рівне, 33002, Україна)

E-mail: levitska1@yandex.ua

Осадча Ольга Олексіївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту, Національний університет водного господарства та природокористування (вул. Соборна, 11, Рівне, 33028, Україна)

E-mail: levitska.olia@yandex.ua

УДК 657.446

Левицька С. А., Осадчая О. А. Информационная составляющая налогового менеджмента на микроуровне в контексте этапного национального развития

На современном этапе социально-экономического развития актуальность функционирования на предприятиях системы налогового менеджмента имеет стратегическое значение, в частности, в вопросах информационного обеспечения на этапах принятия управленческих решений. Цель статьи состоит в обосновании методических, организационных и практических подходов информационного обеспечения начисления и уплаты налогов и сборов на уровне субъекта хозяйственной деятельности, а также в выявлении приоритетных факторов формирования эффективного информационного ресурса налогового менеджмента. Опираясь на научные труды, нормативно-законодательные документы, проанализирована отечественная и международная практика информационного обеспечения расчетов с бюджетом на уровне предприятия. Установлено, что признание информационного ресурса налогового менеджмента в учете и отчетности реализуется путем оценки его как нематериального актива – немонетарного актива, который не имеет материальной формы и может быть идентифицирован. Выделена классификация информационных ресурсов, их основные функции, сформирована организационная модель информационного обеспечения налогового менеджмента. Раскрыта методика формирования учетного информационного ресурса. Обосновано, что при условии обеспечения отражаемых в работе критериев эффективности информации, которая является основой для принятия взвешенных решений по вопросам расчетов предприятия с бюджетом по обязательным платежам, система налогового менеджмента обеспечит поступление экономических выгод через оптимизацию производственных ресурсов.

Ключевые слова: налоговый менеджмент, налоговое планирование, расчеты с бюджетом, учетная система, Налоговый кодекс, информационный ресурс.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 8.

Левицька Світлана Алексеевна – доктор экономических наук, профессор, директор Института экономики, менеджмента и права Национального университета водного хозяйства и природопользования (ул. Приходько, 75, Ровно, 33002, Украина)

E-mail: levitska1@yandex.ru

Осадчая Ольга Алексеевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры учета и аудита, Национальный университет водного хозяйства и природопользования (ул. Соборная, 11, Ровно, 33028, Украина)

E-mail: levitska.olia@yandex.ua

UDC 657.446

Levytska Svitlana O., Osadcha Olga O. Information Component of Tax Management at the Micro-level in the Context of Sustainable National Development

Urgency of functioning of the system of tax management at an enterprise has strategic importance at the modern stage of socio-economic development, in particular, in issues of information support at stages of making managerial decisions. The goal of the article lies in ensuring methodical, organisational and practical approaches of information support of charging and payment of taxes and dues at the level of the subject of economic activity and also in detection of priority factors of formation of an efficient information resource of tax management. Based on scientific works, regulatory and legislative documents, the article analyses domestic and international practice of information support of settlements with the budget at the level of an enterprise. The article shows that recognition of an information resource of tax management in accounting and reporting is realised through its assessment as an intangible asset – non-monetary asset, which does not have a tangible form and could be identified. The article shows classification of information resources, their main functions and forms an organisational model of information support of tax management. It shows methods of formation of the accounting information resource. It shows that in the event of ensuring information efficiency criteria reflected in work, which is the basis for making weighted decisions on the issues of enterprise settlements with the budget by mandatory payments, the tax management system would ensure economic benefits through optimisation of production resources.

Key words: tax management, tax planning, budget settlements, accounting, Tax Code, information resource.

Pic.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Levytska Svitlana O. – Doctor of Science (Economics), Professor, Director of the Institute of Economics, Management and Law, National University of Water Management and Nature Resources Use (vul. Prykhodka, 75, Rivne, 33002, Ukraine)

E-mail: levitska1@yandex.ru

Osadcha Olga O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Accounting and Auditing, National University of Water Management and Natural Resources Use (vul. Soborna, 11, Rivne, 33028, Ukraine)

E-mail: levitska.olia@yandex.ua

У зв'язку з реформуванням системи оподаткування в Україні зміни, що відбулися в структурі податкових відносин, потребують детального вивчення та аналізу. Саме тому актуальність функціонування на підприємствах податкового менеджменту має стратегічне значення, зокрема, у питанні інформаційного забезпечення на етапах прийняття управлінських рішень з питань обов'язкових розрахунків з бюджетом.

У постіндустріальному суспільстві національні інформаційні ресурси (ІР) як одні з найбільших потенційних джерел успішної прибуткової діяльності оцінюються за критеріями виробничих ресурсів. У зв'язку з цим необхідно розвивати методичний та організаційний апарат формування таких ІР залежно від їх функціонального призначення, оцінки результативності використання зазначених видів виробничих ресурсів, підходів до визнання та оцінки з метою обліку та відображення в звітності.

Формуванню інформації за результатами господарської діяльності на основі даних обліку та звітності юридичних осіб (у т. ч. за результатами розрахунків юридичних осіб з бюджетом по податках і зборах) присвячували свої праці вітчизняні науковці М.Чумаченко, С. Свірко, С. Голов, В. Палій, В. Івашкевич, Л. Нападовська, І. Білоусова, М. Пушкар, Б. Валуєв, О. Бородкін, М. Кужельний, В. Сопко та ін. При цьому залишаються малодослідженими методичні та організаційні підходи формування інформаційного забезпечення менеджменту організації діяльності з урахуванням критеріїв його результативності.

Мета статті полягає в обґрунтуванні методичних, організаційних і практичних підходів інформаційного забезпечення нарахування та сплати податків і зборів на рівні підприємства; у виявленні пріоритетних факторів формування ефективного інформаційного ресурсу податкового менеджменту, зокрема, у частині його облікової складової.

В умовах запровадження Податкового кодексу України особливого значення набуває впровадження в діяльність підприємств заходів щодо оптимізації податкових платежів, створення системи менеджменту організації обов'язкових розрахунків з бюджетом – податкового менеджменту.

Менеджмент (українською – управління) – це процес планування, організації, приведення в дію та контроль організації діяльності з метою досягнення координації людських і матеріальних ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань.

В основі податкового менеджменту (ПМ) – реалізація системи оподаткування суб'єкта на засадах задоволення протиріччя інтересів між ним та державою.

Економіко-організаційними етапами ПМ є планування зазначених розрахунків, їх адміністративне забезпечення (адміністрування), узагальнення облікових даних та показників форм звітності в частині визначення об'єктів оподаткування та розмірів податків (зборів), аналіз і контроль за проведенням обов'язкових розрахунків суб'єкта з державою.

Слід відзначити, що протягом останніх п'яти років інтерес до вивчення податкового менеджменту зростає неабиякими темпами, що і є свідченням неоднозначності та розходження думок стосовно сутності даного поняття. На нашу думку, *податковий менеджмент – організація системи обов'язкових розрахунків платника податків з бюджетом на засадах: дотримання чинного податкового законодавства; оптимізації розмірів обігових коштів, які забезпечують зазначені розрахунки, з метою створення умов для розвитку інвестиційно-інноваційної підприємницької*

діяльності з урахуванням збалансованості соціальної, економічної та екологічної її складових.

Результатом податкового планування мають бути, з одного боку, формування джерел для нарахування зобов'язань по податках та зборах, з іншого – створення сприятливих умов для розвитку господарської діяльності, регулювання соціально-економічних питань трудового колективу. Базові засади податкового планування – *максимізація обігових коштів за рахунок оптимізації податків в рамках чинного законодавства.*

На сьогодні багато теоретиків і частково практиків вказують на три основні механізми зменшення податкових платежів: ухилення від сплати податків (*tax evasion*), обхід податків (*tax avoidance*) і податкове планування (*tax planning*) [1, с. 335].

На даний час в Україні відсутні чіткі критерії як самих процедур податкового планування, так і оцінки дій платника за результатами його впровадження на підприємстві.

Так, у Франції для оцінки сумлінності дій платника податків використовується поняття «зловживання правом» (*abus de droit*) як «...результат юридичних побудов, вироблених з метою повного або часткового звільнення від оподаткування...» [8, с. 350]. З урахуванням світового досвіду *доцільним, на нашу думку, на етапах впровадження податкової системи є введення у вітчизняне законодавство поняття «зловживання правом».*

Практичне забезпечення повних і своєчасних розрахунків з бюджетом на підприємстві передбачає сьогодні такі ключові моменти податкового менеджменту:

- ✦ формування відповідального ставлення фахівців, в обов'язки яких входять нарахування та сплата податкових зобов'язань, виконання задекларованих норм та принципів Податкового кодексу;
- ✦ удосконалення системи управління господарською діяльністю, передусім, у частині усунення суб'єктивізму, своєчасності проведення бюджетного відшкодування податку на додану вартість, зменшення масштабів ухилення від сплати податків;
- ✦ покращення фінансових показників підприємства шляхом зниження податкового навантаження (в межах чинного податкового законодавства);
- ✦ створення сприятливих умов для формування інвестиційно-інноваційного клімату шляхом застосування інструментів податкового стимулювання;
- ✦ забезпечення механізму захисту прав платника податків шляхом створення ефективної системи розв'язання спорів з податкових питань під час проведення процедури адміністративного оскарження, а також у судовому порядку;
- ✦ розробка результативних процедур контролю з боку керівного складу підприємства за нарахуванням та сплатою податкових зобов'язань;
- ✦ уніфікація методів обліку операцій, що є об'єктом оподаткування, у підсистемах бухгалтерського та податкового обліку;
- ✦ забезпечення стабільності, прозорості та передбачуваності системи оподаткування з урахуванням економіко-організаційних особливостей підприємства.

З метою забезпечення зазначених питань одними із складових податкового менеджменту підприємства має ста-

ти організаційне забезпечення етапів створення *інформаційного ресурсу* (ІР) за результатами обліку господарських операцій, які є об'єктами оподаткування. Завдання настільки різнопланові у виконавцях та часі, що потребують систематизації у форматі *Програми створення та функціонування інформаційного ресурсу податкового менеджменту* (далі – Програма).

Програма передбачає такі об'єкти адміністрування:

- 1) визначення структури інформаційних потоків, основних джерел інформації;
- 2) визначення та обґрунтування технології збору, узагальнення та передачі інформаційних блоків;
- 3) визначення метаданих для службових документів з метою забезпечення їх відповідності функціональному призначенню;
- 4) забезпечення умов збереження та відтворення письмових та електронних форматів ІР, доступу до них;
- 5) визначення вимог до етапів обігу ІР та використання їх певними посадовими особами;
- 6) визначення можливостей оптимізації ІР як складової успішного використання ресурсного потенціалу суб'єкта тощо.

Як зазначено вище, ІР податкового менеджменту має відповідати всім критеріям виробничого ресурсу.

Ресурси – основні елементи виробничого потенціалу, які має в розпорядженні система і які використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку. Система будь-якого рівня охоплює такі ресурси: природні, технічні, технологічні, кадрові, просторові, часові, структурно-організаційні, інформаційні, фінансові, нематеріальні.

Інформаційний ресурс ПМ може бути визнано як результативний при умові комплексного забезпечення ним наступних принципів та функцій.

Основні принципи ІР податкового менеджменту, на нашу думку, це: доцільність, достовірність, повнота, оперативність, відповідність нормативному регулюванню, безперервність, лаконічність.

Основні функції ІР:

- ✦ *інформаційна*: ІР є носієм інформації про господарські операції, які формують об'єкти оподаткування;
- ✦ *контрольна*: формат ІР (письмовий, електронний) є знаряддям попереднього, поточного та наступного контролю за своєчасністю та повнотою обов'язкових розрахунків з бюджетом;
- ✦ *кумулятивна*: ІР за певні звітні періоди дають можливість накопичувати інформацію, порівнювати та аналізувати її;
- ✦ *комунікативна*: ІР виступають засобом зв'язку, передачі інформації в часі та просторі як усередині суб'єкта, так і в рамках його економічної інфраструктури;
- ✦ *управлінська*: на основі ІР приймаються оперативні та стратегічні рішення по обов'язкових розрахунках з бюджетом;
- ✦ *організаційна*: за допомогою ІР на підставі прийнятих на їх основі розпоряджень реалізуються заходи (розпорядження) податкового менеджменту;
- ✦ *оптимізаційна*: сприяють проведенню поточних і прогнозних розрахунків щодо покращення динаміки податкового навантаження на рівні підприємства;
- ✦ *регулююча*: здійснюють ефективний вплив на об'єкт управління (податкові зобов'язання під-

приємства) у випадку відхилення фактичних значень від нормативних.

- ✦ *прогнозування*: визначають основні тенденції, закономірності та показники розвитку інноваційно-інвестиційної підприємницької діяльності суб'єкта;
- ✦ *аналітична*: визначають основні показники техніко-економічного стану діяльності об'єкта управління.

В основі результативності виробничих ресурсів – одержання в результаті їх використання економічної вигоди (ЕВ).

Нормативно-правові акти в трактуванні поняття «економічна вигода» в більшості єдині, визначаючи категорію як «потенційну можливість отримання підприємством грошових коштів від використання активів» [2, с. 212].

Податковий кодекс України регламентує оцінку економічної вигоди через:

- ✦ економію, що виникає при укладанні договору позики з невисокими відсотками або взагалі без них;
- ✦ дохід у вигляді матеріальної вигоди, що з'являється при придбанні товарів, робіт чи послуг у пов'язаних осіб за ціною, нижче ринкової;
- ✦ вигоду, яка утворюється за результатом проведення операцій з цінними паперами, якщо вони отримані безоплатно або куплені дешевше своєї ринкової вартості [5].

Економічна сутність ЕВ залежить від мети діяльності суб'єкта. Для суб'єктів підприємницької діяльності (підприємств всіх форм власності) головна мета – одержання прибутку, що є кінцевим результатом трансформації економічної вигоди. Суб'єкти непідприємницької діяльності (органи державного сектора) створюються для реалізації затверджених на державному рівні соціально-економічних програм (проектів, завдань) на основі збалансування доходів і витрат попередньо затвердженого кошторису. При цьому обидві категорії суб'єктів можуть проводити операції підприємницького характеру, відтак, бути платниками податків (у першу чергу, податку на прибуток, податку на додану вартість та ін.).

Специфіка організаційно-правових форм господарювання передбачає визнання доходів через оцінку:

1. Характеру економічної вигоди:

- ✦ матеріальної або грошової *економічної вигоди*, що має вартісну оцінку, зареєстрованої в обліку в результаті господарської діяльності;
- ✦ *соціально-економічного ефекту*, що має вартісну оцінку, зареєстрованого в обліку суб'єктами, діяльність яких пов'язана із виконанням урядових програм (проектів, завдань).

2. Факту отримання економічної вигоди:

- ✦ фактично одержаної економічної вигоди (соціально-економічного ефекту);
- ✦ потенційно визнаної економічної вигоди (соціально-економічного ефекту).

Щодо визнання ІР податкового менеджменту в обліку та звітності, то очевидним є оцінка його як нематеріального активу – немонетарного активу, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований [6]. Облік такого активу здійснюється на рахунку 125 «Авторське право та суміжні з ним права». Елементами витрат, що формують собівартість, є:

- ✦ заробітна плата працівників, які задіяні на етапах формування, з відповідними нарахуваннями єдиного страхового внеску ІР: Дт125 – Кт661, 651;
- ✦ витрати на інформаційне забезпечення з питань регулювання податкової системи підприємства (підписка, участь в семінарах з питань оподаткування тощо): Дт125 – Кт631;
- ✦ амортизація необоротних активів робочого місця задіяних фахівців : Дт125 – Кт 131-133 тощо;

За джерелами формування ІР податкового менеджменту можна класифікувати (рис. 1):

- ✦ обліковий інформаційний ресурс (ОІР) – узагальнена та інтерпретована відповідно до потреб споживачів інформація з питань розрахунків з бюджетом по обов'язкових платежах за даними обліку та звітності;
- ✦ управлінський інформаційний ресурс (УІР) – узагальнення результатів контрольно-аналітичних процедур за результатами розрахунків з бюджетом по обов'язкових платежах.

За результатами проведення операцій, що враховуються при визначенні об'єктів оподаткування, важливою є інформація не тільки даних бухгалтерського, а й управлінського обліку.

Стаття 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зазначає, що «підприємство самостійно «розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності та контролю господарських операцій» [7]. Можна стверджувати, що сучасне поняття та функції управлінського обліку вийшли за межі класичного внутрішньогосподарського обліку.

Основні відмінності в сучасному трактуванні управлінського обліку та бухгалтерського обліку:

- ✦ управлінський облік спрямований на майбутнє, у зв'язку з чим поєднується з плануванням, а бухгалтерський, навпаки, реєструє факти і господарські операції, які вже відбулись;
- ✦ управлінський облік не керується загальноприйнятими бухгалтерськими стандартами;
- ✦ в управлінському обліку зосереджується увага на конкретних сегментах господарської діяльності (на окремих видах продукції, яку виробляють і реалізують, на певних сферах ринку і території збуту, а також на різних рівнях управління тощо), а не на всьому підприємстві в цілому;
- ✦ управлінський облік, на відміну від бухгалтерського, не є обов'язковим (здійснюється за рішенням керівництва);
- ✦ управлінський облік, як правило, децентралізований, а бухгалтерський здійснюється в центральній бухгалтерії підприємства.

Спільним і невід'ємним елементом організації як управлінського, так і внутрішньогосподарського обліку є виділення в економіко-організаційній структурі суб'єкта господарювання центрів відповідальності (ЦВ). У міжнародній практиці управлінського обліку виділяють чотири типи центрів відповідальності: центри витрат, центри доходів, центри прибутку та центри інвестицій. Створення таких ЦВ дозволяє системно здійснювати облікові та контрольно-аналітичні процедури в рамках діяльності ЦВ, забезпечуючи підзвітність їх функціонування.

Рис. 1. Організаційна модель інформаційного забезпечення податкового менеджменту

Джерело: складено автором самостійно на основі [1, 4, 8].

Доцільним, на наш погляд, є ведення суб'єктом – платником податків і зборів управлінського обліку за ЦВ «Об'єкти оподаткування». Об'єкти управлінського обліку в рамках зазначених ЦВ – господарські операції, які враховуються при визначенні зобов'язань підприємства по обов'язкових платежах відповідно до чинного Податкового кодексу України.

Рекомендації щодо аналітичного обліку за ЦВ «Об'єкти оподаткування» наведено в *табл. 1*.

2. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Т-во «Знання», 2000. – 587 с.

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. за № 291 (з чинними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

Таблиця 1

Аналітичний облік в розрізі об'єктів оподаткування (для прикладу - по податку на прибуток)

№ з/п	Сальдо рахунку	Назва субрахунку аналітичного обліку	Напрямок аналітичного забезпечення
1	Кт 701 – 703.n*	«Доходи від реалізації»	Дохід від реалізації товарів (робіт, послуг) у розмірі договірної вартості
2	Кт 719. n	«Інші доходи від операційної діяльності»	Процентні доходи за кредитно-депозитними операціями
3	Кт 712. n	«Дохід від реалізації інших оборотних активів»	Дохід, пов'язаний з реалізацією заставленого майна
	...	...	...
Усього доходів, що враховуються при визначення об'єкта оподаткування			
1	Дт 901. m **. n	«Собівартість реалізованої готової продукції»	Собівартість реалізованої готової продукції (за елементами витрат)
2	Дт 92. n	«Адміністративні витрати»	Адміністративні витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством (за елементами витрат)
3	Дт 93.n	«Витрати на збут»	Витрати на збут, які включають витрати, пов'язані з реалізацією товарів, виконанням робіт, послуг (за елементами витрат)
	...	...	...
Усього витрат, що враховуються при визначення об'єкта оподаткування			

* n – субрахунок аналітичного обліку за класифікацією доходів (витрат), які враховуються при визначенні об'єкта оподаткування;

** m – субрахунок аналітичного обліку за елементами витрат.

Джерело: складено автором самостійно на основі [3].

ВИСНОВКИ

Запровадження системи податкового менеджменту на підприємстві є невід'ємною складовою сучасного менеджменту організації господарської діяльності.

При умові забезпечення розкритих у роботі критеріїв ефективності інформації, що є основою для прийняття виважених рішень з питань розрахунків підприємства з бюджетом по обов'язкових платежах, система податкового менеджменту забезпечить надходження економічних вигод через оптимізацію виробничих ресурсів. В основі такої оптимізації – вилучення мінімально необхідних для сплати податків і зборів обігових коштів, орієнтація виробництва на визначені державою пріоритетні напрямки, що мають пільгове оподаткування, сприяння реалізації програм збалансованого соціально-економічного та екологічного розвитку та макро- та мікрорівнях. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманенко І. Б. Ефективність методів податкового планування / І. Б. Атаманенко // Збірник наукових праць Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи НБУ. – 2010. – С. 335 – 341. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/7900/1/48.pdf>

4. Карпінський Б. А. Стратегічний податковий менеджмент як механізм управління економічним розвитком держави / Б. А. Карпінський, Н. С. Залуцька // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 4 (5). – С. 126 – 133.

5. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 18.10.99 р. за № 242. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 2 листопада 1999 р. за № 750/4043 (з чинними змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>

7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV (з чинними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

8. Супруненко С. А. Вдосконалення податкового планування в інтересах держави і підприємства / С. А. Супруненко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2009. – №8. – С. 349 – 352.

REFERENCES

Atamanenko, I. B. "Efektivnist metodiv podatkovoho planuvannya" [The effectiveness of the methods of tax planning]. <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/7900/1/48.pdf>